

KARADENİZ'DE FÜTÜVVET VE AHİLİK HACI ABDULLAH HALİFE

Yiğitlik, cömertlik ve güzel ahlâka dayalı fütüvvet anlayışı üzerine kurulu biresnaf ve zanaatkâr teşkilatı olan Ahilik, Anadolu'nun dinî, iktisadî ve sosyokültürel tarihinde merkezi bir rol oynamıştır. Karadeniz'in kendine özgü coğrafyasında ve kültüründe de derin izler bırakan bu gelenek, bölgenin fethi ve İslâmlaşma sürecinde etkin olmuştur. Bölgedeki ahî topluluklarının en önemli manevî önderi ve teşkilatçılarından biri olan Hacı Abdullah Halife, bu mirasın yaşatılmasında kilit bir rol üstlenmiş tarihî şahsiyetlerden biridir. Ancak kadim fütüvvet ve ahilik geleneğinin Karadeniz'deki varlığı, etkisi ve temsilcileri bugüne kadar yeterince incelenmemiştir.

Disiplinlerarası katkılarla hazırlanan bu eser, fütüvvet ve ahiliği yalnızca tarihî bir olgu olarak değil, günümüz toplumsal değer arayışlarına katkı sunabilecek canlı bir gelenek olarak yeniden yorumlamaktadır. Karadeniz özelinde bu geleneğin öncüsü kabul edilen Hacı Abdullah Halife'nin tarihî kişiliğini, düşünce dünyasını ve bölgedeki etkisini belgeler ışığında ele alarak alandaki önemli bir boşluğu doldurma amacını taşımaktadır.

Hacı Abdullah Halife'nin Giresun'un Yağlıdere ilçesindeki Türbesi.

Hacı Abdullah Halife,
Kanuni Sultan Süleyman'ın
tuğra ve imzasını taşıyan
1544 tarihli fermanla,
vakfına ait arazilerde
külliye inşaa ettirmiştir.

ISBN: 978-625-5951-31-1

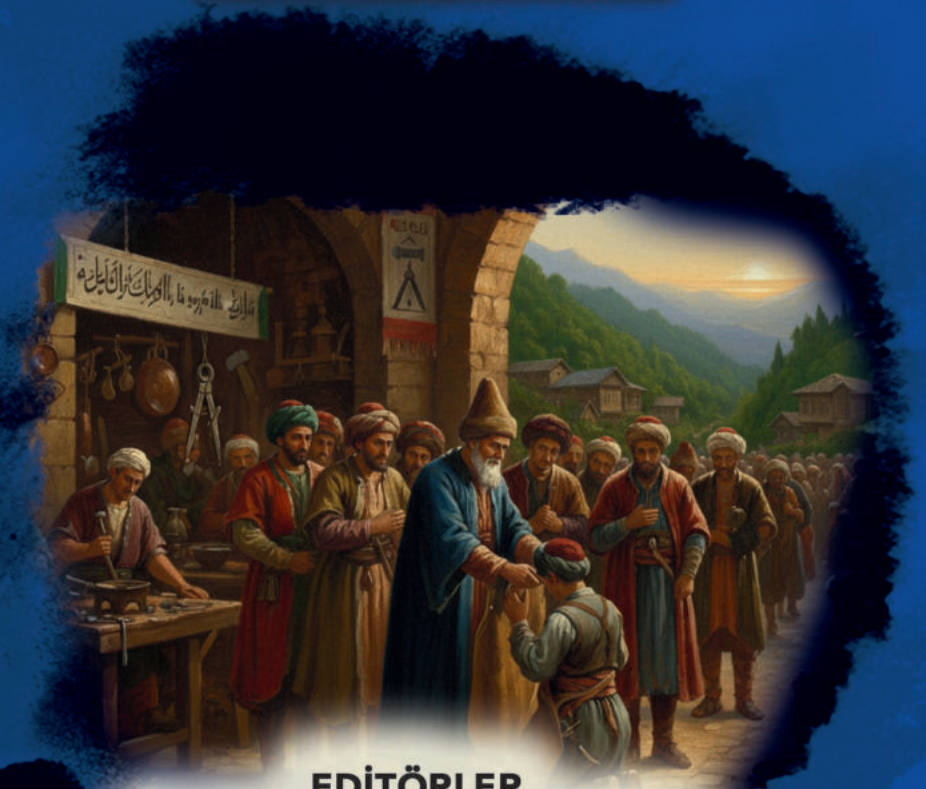
KARADENİZ'DE FÜTÜVVET VE AHİLİK

HACI ABDULLAH HALİFE

KARADENİZ'DE FÜTÜVVET VE AHİLİK

HACI ABDULLAH HALİFE

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Muharrem AKOĞLU

Prof. Dr. Recep ÖNAL

Mehmet FATSA

Dr. Duran ESKİ

Dr. Ahmet Selim HARPUTLU

KimlikYayınları

KARADENİZ'DE
FÜTÜVVET VE AHÎLİK
HACI ABDULLAH HALİFE

Editörler

Prof. Dr. Muharrem AKOĞLU
Prof. Dr. Recep ÖNAL
Mehmet FATSA
Dr. Duran ESKİ
Dr. Ahmet Selim HARPUTLU

KARADENİZ'DE
FÜTÜVVET VE AHÎLİK
HACI ABDULLAH HALİFE

Editörler

Prof. Dr. Muharrem AKOĞLU

Prof. Dr. Recep ÖNAL

Mehmet FATSA

Dr. Duran ESKİ

Dr. Ahmet Selim HARPUTLU

Baskı ve Cilt

Tezmer Kitap

Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ÖSYM Bürosu Karşısı / KAYSERİ

Tel: 0 352 207 66 66 - 31029

Sertifika No: 52115 / tezmer@yandex.com

Birinci Basım

Ekim 2025

ISBN

978-625-5951-31-1

T.C. Kültür Bakanlığı

Yayıncılık Sertifika No

52115

Köşk Mah. Ahmet El Biruni Cad. No: 8

Melikgazi / KAYSERİ

Tel: 0 352 207 66 66 / 31029 - 0 544 616 00 38

web: www.kimlikyayinevi.com

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

*Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak
kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan
hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve dağıtılamaz...*

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	3
TAKRİZ.....	4
SUNUŞ.....	5
ÖNSÖZ	6

GİRİŞ

Medeniyetten Uygarlığa Batının Açmazları Karşısında Ahîlik Temelinde Arayışlar	9
--	---

BİRİNCİ BÖLÜM

AHÎLİK VE FÜTÜVVETİN DİNİ TEMELLERİ

Câhiliye Döneminde Fütüvvetin Temelleri	22
Fütüvvet ve Ahîliğin Dini Temelleri: Îşârî Tefsirler Bağlamında	45
Tasavvuf Felsefesinde Fütüvvet Kavramı	70
Ahlâkî Bir Arketip: Fütüvvet Ehli	96
“İsar” Ayeti Işığında Ahîliğin İrfani Kodlarından Diğerkâmlık: Bir Kognitif Yaklaşım.....	102
Kur’ân-ı Kerîm’de Sosyal Dayanışma ve Bunun Anadolu’daki Ahîlik ve Fütüvvet Teşkilâtına Etkisi	123

İKİNCİ BÖLÜM

FÜTÜVVETNÂMELER VE EDEBÎ KAYNAKLAR

Fütüvvetnâmelerin İslâmî Türk Edebiyatı Açısından Değeri	127
Molla Hüseyin Kâşîfi’nin Fütüvvetnâme-i Sultânî Adlı Eseri ve Fütüvvet Teşkilatındaki Önemi	138
İktidarı Güçlendirme Aracı Olarak Fütüvvet: Nâsır-Lidînillâh Örneği.....	149

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHÎLİK VE TASAVVUF

Erdemli Toplumun Temeli Olarak Fütüvvet: Dinî ve Siyasî Bir Çözümleme.....	160
Fütüvvet ve Bushidō Kavramlarının Tarihi-Fenomenolojik Analizi.....	169
Ahîlik Sistemi ve Tasavvufun İlişkisi: Fütüvvet ve İhsan.....	195
Anadolu’da İlk Ahîler, Ahîlik ve Fütüvvete Dair.....	206
Orta Asya Tasavvuf Anlayışının Anadolu Fütüvvet Geleneğinin Oluşumundaki Etkisi.....	210

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AHÎLİĞİN SOSYAL, EKONOMİK VE PSİKOLOJİK BOYUTLARI

Esnaf Ahîlik Sandığına İlişkin Temel Esaslar	223
13. Yüzyılda Toplumsal Sürekliliğe Katkısı Bağlamında Ahîliğin Sosyokültürel ve Siyasi Boyutu.....	236
Bir Sosyal Kontrol Aracı Olarak Ahîlik	248
Türkiye’nin Ekonomik Kalkınmasında Ahîliğin Yeri ve Önemi	259
Sosyal Hizmet-Din İlişkisi Açısından Ahîlik Kurumuna Bakış	270

Kapitalizmin Sorunlarına İslami Ahlak Ekonomisinin Çözüm Modeli Olarak Ahîlik Geleneği	282
Ahîlik Geleneğinin Günümüze Yansımaları: Giresun Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği Örneği	295

BEŞİNCİ BÖLÜM

KARADENİZ’DE AHÎLİK VE FÜTÜVVETİN TARİHSEL SEYRİ

Karadeniz’in Türk/İslam Kimliğinin Oluşumunda Ahîlerin Rolü	313
Orta ve Doğu Karadeniz’de Ahîlik Müessesinin Gelişimi (13-15. Yüzyıllar)	328
Giresun ve Çevresinde Ahî Zaviyelerinin Sosyal ve İktisadi Fonksiyonları (17-19. Yüzyıl)	336
İbn Battûta Seyahatnâmesi Bağlamında Orta ve Doğu Karadeniz’de Ahîlik	352
Sonisa-Niksar Bölgesindeki Ahî Zaviyelerinin Karadeniz Bölgesine Etkileri	361
Şebinkarahisar Özelinde Ahî Kültürüne Dair Bulgular ve Bazı Tespitler	374
Karadeniz Bölgesinde Ahîlik Araştırmalarının İçerik Analizi	385

ALTINCI BÖLÜM

KARADENİZ AHÎLİĞİNDE ŞAHİS VE MEKÂN

Orta Karadeniz’de Bir Ahî Lideri: Şeyh Çiledâr ve Serhat Beyi Ece Kethüdâ	391
Karadeniz’de Bir Ahî Bilge: Şeyh Nebi Fakîh	400
Karadeniz’in Fethi ve İskânı Sürecinde Bir Serhat Gazisi: Gıyaseddin Ahî Eyne Bey	405
Ahî Paşa’nın (Mehmed Muhiddin) Manevi Etki Alanında Oluşan Mimari Yapılaşma	413
Bulancak Yöresinde Ahî İzleri: Kepsil Cami ve Şeyh Murat Zaviyesi	429

YEDİNCİ BÖLÜM

HACI ABDULLAH HALİFE’NİN HAYATI VE AHÎLİK HAREKETİ İÇİNDEKİ YERİ

Hacı Abdullah Halife Vakfı Kurumsal Yapısı (15.-20. Yüzyıl Vakıf Arşiv Belgelerine Göre)	436
Şeyh Abdullah Halifenin Hayatı, Tasavvufî Mirası ve Ahî Kültüründeki Yeri	468
Türk-İslam Düşüncesinde Ahîlik Bağlamında Hacı Abdullah Halife: Psiko-Sosyal ve Kurumsal Bir Yaklaşım	477
Din Eğitimi Bağlamında Ahîlik ve Hacı Abdullah Halife	487
Karadeniz’de Ahîliğin Sosyokültürel ve Dinî Hayata Etkisi: Hacı Abdullah Halife Örneği	503

SEKİZİNCİ BÖLÜM

HACI ABDULLAH HALİFE KÜLLİYESİ VE KÜLTÜREL MİRASI

Giresun İlindeki Ahîlik Mekânlarının Bulunduğu Rotaların Kültür ve İnanç Turizmi Bakımından İncelenmesi: Hacı Abdullah Halife Külliyesi (Yağlıdere Havzası) Örneği	524
Bir Derbent Yapısı Olarak Hacı Abdullah Halife Tekkesi Güzergâhındaki Tarihi Taş Köprüler	561
Duvar Resimlerinde Cami Tasvirleri Trabzon Camileri ve Hacı Abdullah Halife Camisi Örneği	588
Hacı Abdullah Halife Tekkesi Misafirhanesinde Yer Alan Maddi Kültür Varlıkları	598
Giresun Yöresi Ahîlerinden Hacı Abdullah Halife Tekkesine Ait Vakfiyenin Tahlili	610
Hacı Abdullah Halife Tekke Misafirhanesinde Yer Alan Yazma Eserler	627

TAKDİM

Saygıdeğer okuyucular,

Elinizdeki bu eser, Anadolu'nun manevi haritasını çizen köklü kurumlardan biri olan ahîlik ve fütüvvet geleneğinin Karadeniz'deki tarihsel ve kültürel izlerini gün yüzüne çıkaran kıymetli bir çalışmadır. Ahîlik, yalnızca meslekî bir teşkilatlanma değil, aynı zamanda bir medeniyet tasavvurudur. Bu gelenek, yüzyıllar boyunca toplumumuzun sosyal, iktisadî ve kültürel dokusuna yön vermiş, Anadolu'nun mayasında yoğrulmuş kardeşlik, adalet ve dayanışma ruhunu hayatın merkezine yerleştirmiştir.

Ahîlik, temelde İslam ahlakı, fütüvvet anlayışı ve tasavvuf terbiyesiyle şekillenen bir irfan sistemidir. Burada amaç, yalnızca meslek sahibi bireyler yetiştirmek değildir. Esas olan, dürüst, adaletli, yardımsever, kanaatkâr ve erdemli fertler yetiştirmektir. Usta-çırak ilişkisiyle aktarılan eğitim modeli, mesleki yeterliliği manevi değerlerle birleştirmiş; işini ehliyet ve ahlakla yapan bireyler yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bu yönüyle ahîlik, yalnızca ticari düzeni değil, toplumsal barışı ve dayanışmayı da inşa eden güçlü bir yapıdır.

Karadeniz'in kıyı şehirlerinden iç kesimlerine kadar uzanan geniş coğrafyada ahîlik, tarih boyunca etkili olmuş, toplumun ruhunu şekillendiren önemli izler bırakmıştır. Bu noktada, Hacı Abdullah Halife gibi önde gelen şahsiyetler, bölgemizin manevi ve toplumsal mimarları olarak öne çıkmıştır. Giresun'un Yağlıdere havzasında tesis edilen zaviyeler ve külliyeler, yalnızca birer ibadet mekânı değil; aynı zamanda eğitim, üretim, misafirperverlik ve sosyal dayanışmanın merkezleri olmuştur. Çarşıdan pazara, dergâhtan medreseye uzanan bu yapılar, bölgenin hem iktisadî kalkınmasına hem de manevi dirliğine katkı sağlamıştır.

Aradan yüzyıllar geçmiş olsa da ahîlik anlayışının sunduğu değerler, bugün hâlâ canlılığını korumaktadır. Dürüstlük, adalet, paylaşma, yardımlaşma, üretimde ahlak ve insana hürmet gibi esaslar, modern dünyanın ihtiyaç duyduğu evrensel ilkelerdir. Gelir adaletsizliği, işsizlik, israf ve toplumsal çözülme gibi çağdaş sorunlara karşı ahîlik geleneği, bizlere alternatif bir model ve güçlü bir ilham kaynağı sunmaktadır.

Bu eser, hem geçmişin köklü mirasını aydınlatmakta hem de geleceğe dair bir vizyon sunmaktadır. Okuyucunun, Karadeniz'deki ahîlik ve fütüvvet birikimini tanımasının yanı sıra bu değerlerin günümüz toplumsal hayatına kazandırabileceği katkıları görmesini de sağlamaktadır. Böylelikle ahîlik, sadece tarihî bir olgu olmaktan çıkmakta; çağımıza ışık tutan bir irfan hazinesi olarak yeniden anlam kazanmaktadır.

Eserin hazırlanmasında emeği geçen kıymetli akademisyenlerimize ve yayına katkı sunan herkese teşekkür ediyorum. Bu çalışmanın, Karadeniz'in kültürel zenginliğini tanıtan bir kaynak olacağına, genç nesillerimize ahîlik ruhunu aktaracağına ve toplumumuzun ortak değerlerini daha da güçlendireceğine inanıyorum.

Rabbim, bizlere ahîlik geleneğini doğru şekilde anlamayı, yaşatmayı ve geleceğe taşımayı nasip etsin.

Mehmet Fatih SERDENGEÇTİ

Giresun Valisi

TAKRİZ

Anadolu’nun manevi haritasını çizen irfan ve ahlak yollarının Karadeniz sahilinde bıraktığı en güçlü izlerden biri, hiç şüphesiz Hacı Abdullah Halife’dir. Osmanlı döneminde merkezden çevreye yayılan kültürel ve dini yapılar arasında, taşrada ahilik ve fütüvvet kurumlarının önemli temsilcilerinden birini Giresun-Yağlıdere’de görmek mümkündür. 15. yüzyılda Yağlıdere Tekke (Ahiçukuru) köyünde Kasım Halife tarafından, Çepni beyi Eşter Bey’in desteğiyle tesis edilen Hacı Abdullah Halife Zaviyesi, Doğu Karadeniz bölgesindeki üç büyük ahî zaviyesinden biri olarak dikkat çeker. Bayburt’taki Ahî Emir Ahmed Zencani ve Niksar’daki Ahî Pehlivan zaviyeleriyle birlikte anılan bu tekke, Trabzon sancağı kırsalının da ikinci önemli zaviyesi konumundadır. Hacı Abdullah Halife’nin kurduğu yapı ve bıraktığı izler, yalnızca bir dönem ile sınırlı kalmamış, yüzyıllar boyu süren ahlaki anlayışın da taşıyıcısı olarak devam etmiştir. Temsil ettiği anlayış, bireyi meslekî yeterliliğin ötesinde, ahlaki ve manevî olgunlukla yetiştiren bir dünya görüşünü ifade eder. Bu anlayışta yiğitlik, cömertlik, alçakgönüllülük, dürüstlük ve adalet ilkeleri, kişinin hem mesleki hem de bireysel hayatında rehber olur.

Hacı Abdullah Halife’nin inşa ettiği külliye; cami, zaviye, değirmen, medrese, misafirhane ve fırın gibi birçok yapıyı bünyesinde barındırarak bir taraftan ibadet ve eğitim faaliyetlerini sürdürmüş, diğer taraftan bölgenin iktisadi ve sosyal kalkınmasında etkili olmuştur. Külliye içerisinde, Hacı Abdullah Halife’nin ikamet ettiği ev ile türbesi ve haziresi de yer almaktadır. Tekkenin misafirhane ve imaret geleneği yalnızca yöre halkı ile sınırlı olmamış, bölgeden geçen yolculara da ücretsiz konaklama ve yiyecek imkânı sağlamıştır. Bu yönüyle Hacı Abdullah Halife Zaviyesi, Karadeniz kıyısı ile iç kesimler arasındaki önemli yollar üzerinde bir menzil noktası ve derbent vazifesi görmüş, özellikle Espiye (Zefre) Limanı’ndan başlayıp Şebinkarahisar’a ulaşan güzergâhta seyahat eden askerî ve sivil kabileler için güvenli bir durak olmuştur. Tekke şeyhleri, bulundukları bölgenin toplumsal nizamını tesis etmek üzere bir yandan medrese eğitimiyle ilim ve irfan geleneğini yaygınlaştırmış, diğer yandan da yörede ortaya çıkan sosyal ve ekonomik meselelerde hakemlik rolü üstlenmiştir. Hacı Abdullah Halife ve haleflerinin, özellikle meraların adil kullanımı, göçer toplulukların yerleşik düzene intibakı gibi konularda cemaate önderlik ettikleri, resmî otoritenin sınırlı kaldığı erken dönemde, bu önderler sayesinde muhtemel anlaşmazlık ve çatışmaların önüne geçildiği anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda zaviyenin üç ayrı vakfiye ile tesis edildiği anlaşılmıştır. Kanunî Sultan Süleyman devrine ait 1544 tarihli vakfiye hâlen aile arşivinde muhafaza edilirken, Sultan II. Bayezid döneminde düzenlenen bir diğer vakfiye ile kuruluş esnasında Eşter Bey tarafından tanzim edilen ilk vakfiye günümüze ulaşmamıştır. Vakfiyelerde zaviyeye bağlı gelir kaynakları, görevli personelin tayinleri, imaret hizmetlerinin işleyişi ve tekke arazilerinin kullanımı gibi konular ayrıntılı şekilde kayıt altına alınmıştır.

Elinizdeki kitap, Hacı Abdullah Halife’yi yalnızca tarihsel bir şahsiyet olarak değil, Karadeniz ahiliğinin teşekkülünde kurucu ve süreklilik kazandırıcı bir aktör olarak merkeze almaktadır. Giresun ve civarındaki Ahî yapılarının araştırılması, tekkeye ait vakfiyelerin tahlili, yazma eserlerin dökümü, ahlaki düzenin mekânsal tezahürleri gibi hususların ele alındığı bu zengin içerik, hem geçmişin hem de geleceğin ihyasına yöneliktir.

Mustafa ŞEN
Milletvekili

SUNUŞ

Ahîlik, yalnızca meslekî bir teşkilatlanma biçimi olmayıp aynı zamanda Anadolu’nun ruhunu oluşturan, toplumun iktisadî, ahlâkî ve sosyal dokusuna şekil veren çok yönlü bir medeniyet kurumdur. Bu kurum, Selçuklu ve Osmanlı asırlarından günümüze uzanan tarihsel sürekliliğiyle Türk-İslâm toplumunun zihniyet inşasında önemli bir rol oynamıştır. Temelinde İslam ahlâkı, fütüvvet anlayışı ve tasavvuf terbiyesi yatan ahîlikte, bireyin üretici olmasının yanı sıra erdemli, dürüst, kanaatkâr, yardımsever ve topluma karşı sorumlu bir fert olarak yetişmesi hedeflenmektedir. Ahîliğin eğitim modeli, usta-çırak ilişkisi içinde meslekî beceriyi manevî değerlerle birleştirerek *insan-ı kâmil* idealini hayata geçirmektedir.

Elinizdeki bu kitap, Karadeniz özelinde ahîlik ve fütüvvet geleneğinin tarihsel köklerini, kültürel izdüşümlerini ve günümüzdeki yankılarını ortaya koymayı amaçlayan disiplinlerarası bir çalışmadır. Ahîliğin yalnızca Anadolu şehirlerinde değil; Trabzon’dan Giresun’a, Ordu’dan Samsun’a kadar uzanan Karadeniz havzasında da güçlü bir şekilde teşekkül ettiğini gözler önüne sermektedir. Ahîlik, Karadeniz kıyılarında sadece bir meslek örgütlenmesi olmayıp aynı zamanda farklı sosyal sınıfları kaynaştıran ve hayatın tüm alanlarını kuşatan bir değerler manzumesidir. Bu yapının en belirgin özelliklerinden biri de, bölgenin fetih ve iskân sürecine katılmak suretiyle Türk ve İslam yurduna dönüşmesine katkı sağlayan alperenlik karakterini taşımasıdır.

Bu kitap, ahîlik ve fütüvvetin tarihsel seyrini, ahî şahsiyetleri ve mekânları merkeze alarak, ahîlik ve fütüvvetin dini temelleri, fütüvvetnameler, ahîlik-tasavvuf ilişkisi ve ahîliğin sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutları gibi konuları kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Böylece, okuyucuya hem yerel bir mirasın derinliklerini sunmakta hem de ahîlik geleneğinin genel çerçevesini bütüncül bir yaklaşımla değerlendirme imkânı tanımaktadır. Bu çalışmalar, geçmişten günümüze uzanan bu köklü kültürel yapının aydınlatılmasına önemli bir katkı sağlamayı hedeflemektedir. Karadeniz’deki ahîlik, yer yer merkezî otoritenin uzağında gelişmiş olsa da bölgede hem Osmanlı’nın klasik düzeniyle entegre olmuş hem de yerel ihtiyaç ve geleneklerle güçlü ilişkiler kurmuştur. Özellikle fetih ve iskân yıllarında ahî şeyhleri, bölgenin manevî ve toplumsal mimarları olarak önemli roller üstlenmiştir. Nitekim ahî teşkilatları tekkeler, zaviyeler, camiler ve çarşılar üzerinden geniş halk kesimlerine ulaşarak bir yandan merkezî otoritenin değerlerini taşımış, diğer yandan da yerel dayanışmayı pekiştirmiştir. Bu yapı, yalnızca esnafı denetleyen bir lonca sistemi olmayıp aynı zamanda toplumsal dengeyi ve barışı sağlayan bir mekanizma işlevi görmüştür. Ahî reisleri ve zaviye şeyhleri, bulundukları yörenin kanaat önderleri olarak nesiller boyu kültürel sürekliliğin en güçlü taşıyıcıları olmuşlardır. Ahîler, bulundukları bölgede hem dinî ritüellerin icra edildiği mekânlar hem de eğitim, barınma, üretim ve yardımlaşmanın merkezleri olmuştur. Örneğin Giresun’un Yağlıdere ilçesinde Hacı Abdullah Halife’nin tesis ettiği külliyyede cami, zaviye, misafirhane, ocak/fırın, değirmen ve medrese gibi yapılar bir arada inşa edilmiş; böylece bölge halkının ibadet, eğitim, konaklama ve iâşe ihtiyaçları tek bir kompleksten karşılanmıştır. Ahîliği Karadeniz’de yalnızca sürdürmekle kalmayıp adeta yeni baştan örgütleyen ve geniş kitlelere yayan önderler olarak öne çıkmaktadır.

Prof. Dr. Yılmaz CAN
Giresun Üniversitesi Rektörü

ÖNSÖZ

Yiğitlik, cömertlik ve güzel ahlâka dayalı fütüvvet anlayışı üzerine kurulu bir esnaf ve zanaatkâr teşkilatı olan Ahîlik, Anadolu’nun dinî, iktisadî ve sosyo-kültürel tarihinde merkezi bir rol oynamıştır. Karadeniz’in kendine özgü coğrafyasında ve kültüründe de derin izler bırakan bu gelenek, bölgenin fethi ve İslâmlaşma sürecinde etkin olmuştur. Bölgedeki ahî topluluklarının en önemli manevî önderi ve teşkilatçılarından biri olan Hacı Abdullah Halife, bu mirasın yaşatılmasında kilit bir rol üstlenmiş tarihî şahsiyetlerden biridir. Ancak kadim fütüvvet ve ahîlik geleneğinin Karadeniz’deki varlığı, etkisi ve temsilcileri bugüne kadar yeterince incelenmemiştir.

Disiplinlerarası katkılarla hazırlanan bu eser, fütüvvet ve ahîliği yalnızca tarihî bir olgu olarak değil, günümüz toplumsal değer arayışlarına katkı sunabilecek canlı bir gelenek olarak yeniden yorumlamaktadır. Karadeniz özelinde bu geleneğin öncüsü kabul edilen Hacı Abdullah Halife’nin tarihî kişiliğini, düşünce dünyasını ve bölgedeki etkisini belgeler ışığında ele alarak alandaki önemli bir boşluğu doldurma amacını taşımaktadır.

“Karadeniz’de Fütüvvet ve Ahîlik: Hacı Abdullah Halife” ismini taşıyan elinizdeki eser, giriş ve sekiz bölümden meydana gelmektedir. Her bir bölümde mümkün olduğunca konu bütünlüğü gözetilmiş ve ona göre tasnif yapılmıştır.

Giriş kısmında yer alan **“Medeniyetten Uygarlığa Batının Açmazları Karşısında Ahîlik Temelinde Arayışlar”** başlıklı yazıda Batı’nın Rönesans’la maddecî bir uygarlık tasarımına yönelmesinin bireysel-toplumsal-küresel krizleri derinleştirdiği belirtilerek güncel arayışlar için Ahîlik -özellikle Karadeniz Ahîliği- ve Hacı Abdullah Halife gibi kurucu şahsiyetlerin yeniden merkeze alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Birinci bölüm, **“Ahîlik ve Fütüvvetin Dini Temelleri”** başlığını taşımaktadır. Bu bölümde fütüvvet ve ahîliğin dinî temelleri; cahîliyye zeminindeki kökleri, işârî tefsirlerdeki yansımaları, tasavvuf felsefesindeki kavramsal çerçevesi ve ahlâkî-psikolojik boyutlarıyla incelenmektedir.

İkinci bölümde, **“Fütüvvetnameler ve Edebi Kaynaklar”**a yer verilmektedir. Bu bağlamda fütüvvetnameler ve edebî kaynaklar merkeze alınarak metinlerin değeri, tarihî-siyasî bağlamı ve teşkilat yapısındaki işlevi tartışılmaktadır.

“Ahîlik ve Tasavvuf”un konu edildiği üçüncü bölümde, ahîlik-tasavvuf ilişkisi; erdemli toplum ideali, farklı kültürlerle karşılaştırmalı okumalar ve Anadolu’daki oluşum süreçleri üzerinden analiz edilmektedir.

Dördüncü bölümde, **“Ahîliğin Sosyal, Ekonomik ve Psikolojik Boyutları”** ele alınmaktadır. Bu bölümde ahîliğin sosyal, iktisadî ve psikolojik boyutları; esnaf yapıları, toplumsal düzen ve sosyal kontrol, kalkınma, sosyal hizmet ve çağdaş yansımalar bağlamında incelenmektedir.

Beşinci bölüm, **“Karadeniz’de Ahîlik ve Fütüvvetin Tarihsel Seyri”** başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Karadeniz’de ahîlik ve fütüvvetin tarihsel seyri; bölgenin İslâmlaşma ve yerleşme süreçleriyle birlikte zaviyelerin sosyal-iktisadî fonksiyonları ekseninde takip edilmektedir.

“Karadeniz Ahîliğinde Şahıs ve Mekân” başlığını taşıyan altıncı bölümde, Karadeniz Ahîliğinin önde gelen şahsiyetleri ve mekânları tanıtılmakta; yerel liderlikler, mimarî izler ve kurumsal yapılar örneklenmektedir.

Yedinci bölüm, **“Hacı Abdullah Halife’nin Hayatı ve Ahîlik Hareketi İçindeki Yeri”** konusuna odaklanmaktadır. Bu bağlamda Hacı Abdullah Halife’nin hayatı, düşünce dünyası ve ahîlik hareketi içindeki yeri farklı disiplinlerin perspektifleriyle ele alınmaktadır.

Sekizinci ve son bölümde ise **“Hacı Abdullah Halife Külliyesi ve Kültürel Mirası”** üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde Hacı Abdullah Halife Külliyesi ve kültürel mirası; rota ve güzergâh analizlerinden vakfiye ve yazma eser incelemelerine, maddî kültür unsurlarından sanat tarihindeki temsillere uzanan kapsamlı bir envanterle değerlendirilmektedir.

Böyle bir eserin meydana gelmesi noktasında hazırladıkları metinlerle katkı sağlayan değerli bilim insanlarına ayrı ayrı teşekkür ederiz. Ayrıca bu süreçteki destekleri için Giresun İl Müftüsü Selçuk Kılıçbay, Giresun İslami İlimler Vakfı Başkanı Seyfullah Kara, İlim Yayma Cemiyeti Giresun Şubesi Başkanı Cemalettin Aydınöğlu, ASKON Giresun Şube Başkanı Yener Türk, Tekkeköy Muhtarı Ömer Şen, Tekkeköy Derneği Başkanı Erhan Güvenoğlu, eski milletvekilleri Hasan Aydın ve Mehmet Geldi, iş insanları Ali Acar, İbrahim Erhan, Ayhan Akten ve Hamit Karaoğlu’na şükranlarımızı sunarız. Son olarak kitabın basımını üstlenen ve desteklerini bizden esirgemeyen Kimlik Yayınları’na da teşekkürü bir borç biliriz.

Kitabın, Karadeniz Ahiliği konusundaki önemli bir eksikliği gidereceğine ve bundan sonraki çalışmalara yol gösterici bir zemin hazırlayacağına inanıyoruz.

Gayret bizden, Tevfik Allah’tandır.

Editörler